

Η λατρεία του Ήλιου σαν θεού στην αρχαιότητα (Αθανάσιος Κολιοφούτης, Δρ. Θεολογίας - Εκπαιδευτικός)

/ [Πεμπτούσια](#)

[Προηγούμενη δημοσίευση:<http://bitly.com/1Yly3YX>]

Το χειμερινό ηλιοστάσιο [68] σημαίνει την αρχή του χειμώνα, αλλά και την απαρχή της σταδιακής επικράτησης του θέρους. Ο ήλιος ξαναπαίρνει τον δρόμο του προς τις περιοχές μας και η μέρα του αρχίζει να αυξάνει σταθερά έως ότου εξισωθεί με την νύκτα κατά την εαρινή ισημερία τον Μάρτιο. Τότε, συντελείται η ολοκληρωτική νίκη του κατά του σκότους του χειμώνα. Είναι η εποχή της καρποφορίας της γης και της νίκης του φωτός. Την εναλλαγή αυτή των εποχών εόρταζαν όλοι οι λαοί της αρχαιότητας : Σε άγνωστη ημερομηνία του αττικού μήνα Ποσειδεώνος, περί τα τέλη Δεκεμβρίου, οι Αθηναίοι εόρταζαν τα λεγόμενα « κατ' αγρούς Διονύσια » με εορτασμούς του τρύγου σε όλους τους δήμους της Αττικής[69]. Σ' αυτή την εορτή όπου πραγματοποιούνταν για να τιμηθεί η γέννηση του θεού Διονύσου, γινόταν η πρώτη χρήση του οίνου. Γι' αυτό τα κατ' αγρούς Διονύσια ονομαζόταν και Θεοίνια, δηλαδή εορτή του Θεού του οίνου.

Πηγή: wikimedia commons

Όπως περιγράφει και ο Αριστοφάνης, επρόκειτο για μια πολύ εύθυμη εορτή, κατά την οποία πρωτοστατούσαν αστειασμοί, χοροί, φαιδρά δείπνα και άφθονη οινοποσία[70]. Επίσης, λάμβανε χώρα μια μεγάλη πομπή με φαλλοφορία ενώ οι συμμετέχοντες τραγουδούσαν ύμνους στον φαλλό ή τον φαλλικό Διόνυσο [71]. Η ίδια κατάσταση επικρατούσε και στις υπόλοιπες Διονυσιακές τελετές. Στα μεγάλα Διονύσια, όπου εορτάζονταν ένα μήνα μετά τα Ανθεστήρια, περί τα τέλη Μαρτίου, οι μετέχοντες στην πομπή του Διονύσου, διακατέχονταν από έξαλλο ενθουσιασμό και αντάλλασσαν σαρκασμούς και ύβρεις[72]. Επρόκειτο για διαλόγους με ιλαρότητα, ζηρηρότητα και χυδαίο οίστρο, κατ' αναλογία των καρναβαλικών εκδηλώσεων που λαμβάνουν χώρα σήμερα κατά την περίοδο της Αποκριάς.

Όμως, και άλλοι αρχαίοι λαοί τιμούσαν την γέννηση του Θεού ήλιου με πανηγυρισμούς, άσματα και θυέστια δείπνα. Περί την 25^η Δεκεμβρίου εόρταζαν οι Αιγύπτιοι την γέννηση του Όσιρι - Διονύσου. Επρόκειτο, κατά την Αιγυπτιακή Θεολογία για τον υιό της Θεάς Ματ (ουρανού) και της Σεβ (γης), που μόλις συνήλθε στο θρόνο απάλλαξε τους υπηκόους του από την δυστυχία και του δίδαξε την γεωργία, την τήρηση των νόμων και την λατρεία του Θεού. Επίσης, ανέλαβε και εκπολιτιστικό ρόλο, αφού σύντομα εγκατέλειψε την Αίγυπτο, προστιθέμενος να διαδραματίσει τον παραπάνω ρόλο. Μάλιστα, σύμφωνα με την παράδοση, σπανίως προσέφυγε στα όπλα, αφού προτίμησε την πειθώ και την γοητεία του πλήθους με άσματα και ορχήστρες.[73] Η λατρεία του επεκτάθηκε σε όλη την Αίγυπτο και λάμβανε χώρα σε μεγαλοπρεπείς ναούς. Μάλιστα, ο Ηρόδοτος είχε την ευκαιρία να

παρακολουθήσει την προς τιμήν του εορτή, στην οποία έγινε και παννύχιος φωταψία.[74]

Προφανώς η τελετή του Όσιρι ήταν ίδια με την τελετή του Διονύσου, η δε τελετή της Αιγύπτιας Θεάς Ίσιδος όμοια με την τελετή της Δήμητρας. Την γνώμη αυτή έχουν ασπαστεί σήμερα οι περισσότεροι ερευνητές[75]. Οι Διονυσιακές αυτές τελετές μεταφέρθηκαν σχεδόν ατόφιας και κατά τους ελληνορωμαϊκούς χρόνους. Τότε, στα πλαίσια ενός θρησκευτικού συγκρητισμού πραγματοποιήθηκε μια ανάμιξη και αλλοίωση των αρχαίων Θρησκειών. Ανατολικές θεότητες όπως η Κυβέλη και ο Άττης, η Ίσιδα και ο Όσιρις, ο Μίθρας, αναμιγνύονται με τον Απόλλωνα, τον Ερμή, τον Διόνυσο και την Δήμητρα.[76]

Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του θεού Μίθρα που ταυτίστηκε με τον ρωμαϊκό Θεό Sol και ως Sol Invictus Mitra θεωρήθηκε εκπρόσωπος ανάμεσα στον άνθρωπο και τον ανώτατο Θεό.[77] Μάλιστα, ο αυτοκράτορας Μάρκος Αυρήλιος Αντωνίνος, γνωστός και ως Ηλιογάβαλος έκτισε στην Ρώμη ναό προς τιμή του. Εκεί οι νέοι έκαιγαν θυμιάματα, έκαναν σπονδές και χόρευαν ανατολίτικους χορούς. Ήδη βέβαια οι Ρωμαίοι εόρταζαν τα Σατουρνάλια, προς τιμήν του Θεού – Κρόνου κοντά στις 7 Δεκεμβρίου, τα γενέθλια του Θεού Ανίκητου ήλιου[78] στις 25 Δεκεμβρίου, τα Βρουμάλια την παραμονή της 1^{ης} Ιανουαρίου, την εορτή των Καλάνδων την 1^η Ιανουαρίου, και τα Ταβοτά[79] την 3^η Ιανουαρίου.

Σ' όλες αυτές τις εορτές ήταν έντονο το στοιχείο της διασκέδασης και των ξέφρενων πανηγυρισμών. Τα Σατουρνάλια, πιο συγκεκριμένα ήταν εορτή μεγάλης χαράς και διασκέδασης. Οι άνθρωποι κατανάλωναν μεγάλη ποσότητα κρασιού και κυνηγούσαν τις αισθησιακές απολαύσεις κάθε είδους. Τα σπίτια ήταν στολισμένα, ενώ και η ανταλλαγή δώρων ήταν επίσης ένα πάγιο έθιμο. Ας μην ξεχνάμε πως επρόκειτο για μια εορτή αφιερωμένη στον Θεό Κρόνο. Επιλέγονταν ένας άνδρας για να αναπαραστήσει τον Κρόνο, ενώ είχε απόλυτη ελευθερία να εισέρχεται χωρίς κανένα κώλυμα σε κάθε σπίτι, συμβολίζοντας την εξουσία του βασιλιά Κρόνου. Τα ίδια περίπου συνέβαιναν και στις Καλένδες την 1^η Ιανουαρίου κατά τις περιγραφές του Λιβάνιου: Καλοστρωμένα τραπέζια, οινοποσία, κατανάλωση τροφίμων και γλυκών προς τέρψη των αισθήσεων, υπερβολικές σπατάλες κάθε αποταμίευσης και ανταλλαγές δώρων ήταν στο επίκεντρο της εορτής. Ομάδες μίμων επισκέπτονταν τους κατοίκους τραγουδώντας εύθυμα τραγούδια και χορεύοντας. Έτσι, οι διονυσιακές τελετές παρέμειναν ζωντανές, προσαρμοσμένες βέβαια, στα σχήματα του Ελληνορωμαϊκού κόσμου. Δίκαια, λοιπόν, μπορεί κανείς να υποστηρίξει πως οι ειδωλολατρικές εορτές, έτσι όπως εορτάζονταν αιώνες πριν αλλά και λίγο μετά την εμφάνιση του Χριστιανισμού, διακρίνονταν για την έντονη κοσμική διάσταση τους. Ήταν επόμενο πως ο Χριστιανισμός, φορέας μιας

εντελώς διαφορετικής πνευματικότητας, θα απέρριπτε όλες αυτές τις παγανιστικές τελετουργίες, προτείνοντας όπως θα δούμε, νέες πρακτικές.

[Συνεχίζεται]

[68] 22-25 Δεκεμβρίου.

[69] Ρασιιάς, Βλ. 2000. *Εορτές και ιεροπραξίες των Ελλήνων*. Αθήνα : Ανοιχτή Πόλη, σ. 120.

[70] Αριστοφάνη Αχαρνείς 1000, 1224.

[71] Τουτουντζή, Ο. 2000. *Τα μυστήρια των Ελλήνων*. Αθήνα : Ελάτη, σ. 267.

[72] Κουρτίδου, Κ. 1998. *Αρχαία Ελληνικά μυστήρια*. Αθήνα : Ιδεοθέατρον, σ. 70.

[73] Εγκυκλοπαιδικό λεξικό Ελευθερουδάκη. *Αίγυπτος, Θρησκεία και μυθολογία*. τόμος 10, σ. 184.

[74] Ό.π. τόμος Ι., σ. 482.

[75] Διοδ. Σικελιώτη, Α., 92, 96. Ιουλιαν. Ρητ. 2, 216.

«Ὅρφέα μεν γὰρ τῶν μυστικῶν τελετῶν τὰ πλεῖστα καὶ τὰ περὶ τὴν ἑαυτοῦ πλάνην ὀργιαζόμενα καὶ τὴν τῶν ἐν Ἄδου μυθοποιίαν ἀπενέγκασθαι. Τὴν μὲν γὰρ Ὅσιριδος τῆ Διονύσου τὴν αὐτὴν εἶναι, τὴν δὲ τῆς Ἴσιδος ὁμοιοτάτην ὑπάρχειν, τῶν ὀνομάτων μόνον ἐνηλλαγμένων ».

[76] Στεφανίδης, Β. Όπ. παρ., σ. 18.

[77] Wyler, St. 1998. *Ηλιακά σύμβολα*, Αθήνα, σ. 97.

[78] Die Natalis Solis Invicti. Βλ. σχ. Wyler St., όπ. παρ. σσ. 37-38 και Ιωαννίδης, Χ. Ν. 2006. *Το χριστιανικόν εορτολόγιον, Εισηγήσεις Η΄ Πανελληνίου Λειτουργικού Συμποσίου Στελεχών Ιερών Μητροπόλεων, 18-20 Σεπτεμβρίου 2006*. http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/committees/liturgical/h_symposio_eisigisi1.html#4_top. (10 Δεκ. 2015).

[79] Σ' αυτήν την εορτή γίνονταν δημόσιες ευχές για τον αυτοκράτορα.